

השמחה שבתשובה - המכתב המלא

הרב רועי אביחי

ידידי היקר, קראתי את מכתבך וניכר ממנו שיש לך קישור עמוק לתורה ולקדושה. עצם היכולת שלך לעלות מהמקום שהיית בו מלמדת על כך, וגם מה שאתה כותב שאתה בתהליך של עלייה והתקדמות.

אתה מציין כבודך אגב שאתה מתבייש ונכלם במעשיך הקודמים, וגם זה מלמד כאלף עדים שאין אתה שייך כלל וכלל ל"שם", אלא אתה שייך בכל מהותך לה' ולתורתו. וכפי שאמרו חז"ל (ברכות יב ע"ב): "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו - מוחלין לו על כל עוונותיו".

ברור כשמש כי רק הדברים הקשים שעברת בחייך, היתמות והיסורים הנפשיים בגיל צעיר, שכפי שאתה מציין לא עזרו לך להתמודד עמם, והקושי שלך אז למצוא סיפוק חיובי בחיים, הם שגרמו לך ליפול למקומות הלא-טובים ולסיפוק המזויף שהם מציעים. גם הרצון והאומץ שלך להתגבר על אי הנעימות ולשאול את השאלה, מלמדת על כך שהעניין הרוחני חשוב לך באמת.

אהבת ה' אלינו

כאשר משה רבנו ביקש מאת ה' "הודיעני נא את דרכיך", השיב לו ה' כי אמנם "לא יראני האדם וחי", אך הוא יגלה לו את הגילוי העליון ביותר שבכוחו של אדם לדעת מדרכיו יתברך. וכך ה' "מציג את עצמו":

"וירד ה' בענן ויתיצב עמו שם ויקרא בשם ה'. ויעבור ה' על פניו ויקרא: ה' ה', אל רחום וחנון, ארך אפים ורב חסד ואמת. נוצר חסד לאלפים, נשא עון ופשע וחטאה ונקה".

הגילוי הנפלא הזה מלמד אותנו את היחס הבסיסי בינינו לבין ה'. ה' הוא טוב ומיטיב, הוא אוהב אותנו וחפץ בטובתנו ובתקנתנו. כל חפצו הוא שיהיה לנו טוב, וגם חשוב לו שנדע זאת, כאמור בתורה (דברים ז, ח): "כי מאהבת ה' אתכם... הוציא ה' אתכם ביד חזקה ויפדך מבית עבדים", וביד הנביא מלאכי (א, ב): "אהבתי אתכם, אמר ה'!". התורה כותבת במקומות רבים שמטרת כל התורה והמצוות שנתן לנו ה' היא "לטוב לך" (דברים ה, כט; ו, יח; ו, כד; י, יג; ועוד). הרמח"ל, המסדר ב"מסילת ישרים" את שלבי עבודת ה', מדגיש בראשית פרק א' את מטרת התהליך כולו: "האדם לא נברא אלא כדי להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו".

העובדה הבסיסית הזו צריכה להיות תמיד לנגד עינינו. אנו רגילים להתייחס לה' דרך החיובים שהוא מטיל עלינו. אנו חושבים שיחס ה' אלינו הוא בהתאם להצלחתנו לעמוד בציפיותיו. ממילא אם נכשלו ונפלנו, ובודאי בדברים חמורים, זה טבעי שאנו חוששים מעונשי שמים, וחשש זה מצטרף לבושה שלנו מהחטאים עצמם.

אולם לאור הפסוקים שראינו אנו יכולים לראות שאהבת ה' אלינו איננה תולדה של מעשינו הטובים, אלא להיפך: ה' ציוה אותנו במצוות כיון שהוא אוהב אותנו. לכן הוא ממשיך לאהוב אותנו גם אם חטאנו לו: "בין כך ובין כך אתם קרוים בנים" (קידושין לו ע"א). מדברי ה' למשה אנו רואים שה' אינו מוותר גם על מי שהתרחק ממנו, ומשתדל לזכותו ולקרבו. "ה' ה' - מדת הרחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת אחר שיחטא וישוב" (פירוש רש"י שם). ובהמשך הפסוק אנו רואים שה' מרחם וחונן, מאריך את אפו וגומל חסדים, ומיד כשהאדם נותן את ליבו לשוב אליו, הרי הוא נושא עליו כביכול את כל החטאים, העוונות והפשעים, ומנקה את האדם מכולם. גם כאשר ה' מעניש את מי שלא שב, הרי זה אך ורק כדי לעורר אותו לשוב וכדי לנקות אותו מהשפעתו השלילית של החטא, כדי שגם הוא יזכה לטוב ה'.

ריבוי עצום של פסוקים ומאמרי חז"ל מלמדים על ה"אינטרס" שיש לה' שכל אחד מבניו ישוב אליו, וכביכול אין לה' מנוח כל עוד אחד מבניו רחוק ממנו. "החפוף אחפוץ מות רשע, נאום ה' אלקים, הלוא בשובו מדרכיו וחיה!" (יחזקאל יח, כג). "פתחי לי אחותי רעייתי - אמר הקב"ה לישראל: בני! פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו!" (שיר השירים רבה פרשה ה').

ה' אף מסייע בפועל לשבים: "טוב וישר ה', על כן יורה חטאים בדרך" (תהלים כה, ח). "בא ליטמא - פותחין לו, בא ליטהר - מסייעים אותו" (שבת קד ע"ב). וכדברי דוד המלך: "הסולח לכל עונכי, הרפא לכל תחלואיכי. הגואל משחת חייכי, המעטרכי חסד ורחמים... רחום וחונן ה', אך אפים ורב חסד... לא כחטאינו עשה לנו ולא כעונתינו גמל עלינו. כי כגבוה שמים על הארץ גבר חסדו על יראיו. כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו. כרחם אב על בנים רחם ה' על יראיו. כי הוא ידע יצרנו, זכור כי עפר אנחנו". עד כדי כך רוצה ה' בתקנתנו, עד שאפילו הרהור תשובה אחד נחשב כתשובה שלמה. וכך נקבע להלכה (קידושין מט ע"ב): "אמר לאשה הרי את מקודשת לי" 'על מנת שאני צדיק', אפילו רשע גמור - מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו!" (והדבר עונה על שאלתך בדבר "מקח טעות").

יש כוח רב לתשובה

כוחה של התשובה גדול עד מאוד: "גדולה תשובה שקדמה לבריאת עולם" (מדרש תהלים מזמור צ), "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד" (יומא פו ע"א). "גדול הוא כחה של

תשובה שמבטלת גזירה ומבטל שבועה" (ויקרא רבה פרשה י). "פגע בו אדם הראשון (בבנו קין). אמר לו מה נעשה בדין? אמר לו: עשיתי תשובה ונתפשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר: כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע!" (בראשית רבה פרשה כב). "אמרו לו: רבונו של עולם, מתייראין אנו מן העוונות שהם מרובים, אמר דוד 'כי עונותי עברו ראשי' (תהלים לח, ה) וכן עזרא אמר 'כי עונותינו רבו למעלה ראש ואשמותינו גדלה עד לשמים' (עזרא ט, ו). אמר הקדוש ברוך הוא: אל תתייראו מן הדבר הזה, אם הם עד הרקיע ואתם עושים תשובה - אני סולח, ולא עד הראשון ולא עד השני ולא עד השלישי אלא אפילו עד השביעי עד כסא הכבוד ואתם עושים תשובה - מיד אני מקבל אתכם, 'שובה ישראל עד ה' א-להיך' (הושע יד, ב), שובה ישראל ואפילו עוונות עד ה' א-להיך".

"התשובה מכפרת על כל העבירות" - קובע הרמב"ם להלכה - "אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו... שאין לך דבר שעומד בפני התשובה. אפילו כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב - יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו" (הל' תשובה א, ג; ג, יד). וגם הזוהר הקדוש קובע באותה לשון ממש (זהר פ' משפטים דף קו ע"א): "לית פתגמא דקיימא קמי תיובתא" (אין דבר העומד בפני התשובה).

וממשיך הרמב"ם ואומר (שם ז, ד): "ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העוונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן. אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה, שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים: מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו, כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם". והפליגו חז"ל ואמרו (יומא פו ע"ב): "גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כזכיות!"

הרחבות נוספות בעניינים אלו אפשר לראות בספר "אשיב ממצולות" מאת הרב יהושע שפירא, וכן ב"משיבת נפש" שהוא ליקוטים מדברי רבי נחמן מברסלב. מומלץ מאוד לעיין בספרים אלו.

הארכת בעניין אהבת ה' אלינו, וכוחה ומעלתה של התשובה, כי נראה לי שבימינו, שאנו נאלצים להתמודד עם נסיונות קשים שלא היו כמותם בדורות הקודמים, ועם טומאה הנמצאת בכל פינה, עלינו להתחזק במיוחד באמונה שהנסיונות הללו הם מאת ה' ולטובתנו. ה' הרי יודע היטב אלו נסיונות עוברים עלינו, ואם נכשלו חלילה - אין הוא מבקש אלא שנשוב. אתה עצמך ציינת שחלק מההתדרדרות החלה כאשר התחלת להאמין שבגלל מעשיך ה' חדל חלילה מלאהוב אותך ומלהעריך את מעשיך הטובים ואת תפילותיך. אין דבר רחוק יותר מן האמת, שכן ה' מעריך ושמח בכל התגברות קלה שבקלות מצידנו, הרבה יותר ממה שהוא מצטער על נפילותינו. אמרו חכמים (תוספתא סוטה ד, א): "מרובה מדת הטוב ממדת

הפורענות על אחת מחמש מאות", ולפי דעה אחרת (מדרש דברים ה, ט) "לאין חקר ולאין מספר". ואתה, שהצלחת לעלות מהמקום שהיית בו, לשוב אל ה' ולבנות בית בקדושה, אין לתאר כלל כמה ה' שמח בך ומתפאר בך.

את הדברים הללו לא כתבתי כדי להמעיט מחומרתו של החטא או להמעיט את הצער עליו. להיפך: דווקא כשהאדם יודע כמה טוב הוא ה', הוא יודע עד כמה הפסיד בכך שהתפתה לחטוא. לכן, אף על פי שמעיקר הדין די בעזיבת החטא, וידוי וקבלה לעתיד כדי לשוב אל ה' ולהיחשב כצדיק גמור - ישנו גם עניין שהאדם ישקיע מאמץ נוסף בתיקון וטיהור הנפש מרושם החטא שדבק בה. אמרו חכמים (יומא פו ע"א): "עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה - תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורין ממרקין", כלומר, מנקים את שאריות החטא מן הנפש. בעבר היו כאלה שנהגו להתענות כדי לכפר, אולם כמעט כל גדולי ישראל הורו שדבר זה אינו שייך בימינו. וכבר אמרו חכמים (ערכין טז ע"ב): "עד היכן תכלית יסורין? כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו... אפילו נתכוונו למזוג בחמין ומזגו לו בצונן... אפילו נהפך לו חלוקן... אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש (מעות) ועלו בידו שתים". מכאן, שהאדם עשוי לצאת ידי חובת יסורים אפילו בדברים אלו. הבושה והצער על החטא נחשבים בודאי כיסורים המטהרים את הנפש (אורות התשובה פרק ח). לדעת הרא"ה קוק, בתשובה מאהבה אין צריך יסורים כלל. מכל מקום, אתה הרי עברת קשיים רבים בחיך, והם עשויים לכפר.

איך מתקנים?

רבותינו הורו שעיקר התיקון נעשה ע"י לימוד תורה ומעשים טובים. אמרו חכמים (ויקרא רבה פרשה כה): "נכשל אדם בעבירה נתחייב בה מיתה בידי שמים, מה יעשה ויחיה? אם היה למוד לקרות דף אחד - יקרא שני דפין, ואם היה למוד לשנות פרק אחד - ישנה שני פרקים. ואם אינו למוד לא לקרות ולא לשנות מה יעשה ויחיה? ילך ויעשה פרנס של ציבור וגבאי של צדקה והוא חי". אתה אומר שהתחלת ללמוד תורה - חזק ואמץ בדרך זו, שכן לתורה יש כוח עצום להעלות את האדם.

כמו כן, כדאי להתחזק בתפילה, שהיא הדבר המועיל ביותר לכל העניינים, הן בעבודת ה' והן בענייני העולם. הייתי מציע לך להשתדל לדבר עם ה' בקביעות בשפה שלך, אפילו חמש דקות ביום. העצה הזו מחוללת פלאות גם ברוחניות וגם בגשמיות.

בנוסף, מדרכי התשובה הוא להתרחק הרבה מהדבר שגרם לחטוא. לפיכך ראוי להשתדל להתרחק מכאן ולהבא מכל סוכני העבירות - טלוויזיה, עיתונות חילונית, אינטרנט לא מבוקר וכו'. תיקון גדול מאוד הוא להשתדל להשיב אחרים בתשובה, ובמיוחד בענייני צניעות. אפשר לזכות לכך ע"י עזרה או תרומה לארגונים העוסקים בקירוב יהודים לאביהם

שבשמים. לשני הספרים שצינתי לעיל יש כח גדול לעזור לאנשים לצאת ממקומות לא טובים. אפשר לעזור או לתרום להפצת הספרים הללו.

ישנם דברים נוספים המובאים בספרים והמועילים לתקן, כמו זיעה של מצוה, וכמו טבילה במקוה, וכמו בניית בית בישראל, שכפי שאמרת, חתן מכפרים לו על כל עוונותיו. כללו של דבר הוא, שעיקר התשובה היא קלה מאוד, וענייני הכפרה והתיקון אין אנו יודעים ואין אנו צריכים לדעת עד היכן הם מגיעים. מה שיש לאדם לעשות הוא לעסוק בתורה, בתפילה ובמעשים טובים מתוך שמחה וטוב לבב, ולבטוח בה' שבטובו יעזור לאדם להשלים את כל כפרתו על הצד הטוב ביותר.

בעניין מה שכתבת על חטאם של האחרים, חז"ל התייחסו לעניין דומה ואמרו (ביצה כט ע"א): "גזל ואינו יודע למי גזל - יעשה בהם צרכי רבים". בענייננו נראה שאם אדם גרם לאחרים לחטוא, ישתדל מעתה לזכות את הרבים בתשובה ובמעשים טובים ויתכפר לו. אגב, ציינת בעצמך שהחזרת בתשובה את אשתך; זו זכות עצומה, ואין ספק שהדבר מהווה כפרה.

אין צורך לחשוש ל"מקח טעות" בנישואין. גם אין אתה צריך ולא רצוי שתספר לאשתך על מעשיך הקודמים, שכן אמרו חכמים שאל לו לאדם לפרסם עבירות שעבר בין אדם למקום, אלא יעשה תשובה בינו לבין ה' (רמב"ם הל' תשובה ב, ה). ומלבד זה, מי ששב הריהו נעשה לאדם חדש, כמו שכותב הרמב"ם. ממילא אין על מה לספר. אתה עכשיו אחר, לא זה שחטא. כך עליך להרגיש בינך לבין עצמך, וממילא אין מה לספר לאשתך.

ואני מאחל לך מקרב לב שתצליח לעשות מה שצריך, ותחווה שמחה גדולה בכך.

נספחים

צירפתי כאן שני מכתבים מיוחדים באיכותם, שכתבו רבנים צדיקים לצעירים שהתמודדו עם מצב דומה לזה שהיית בו.

1. מכתב חיזוק לבן ישיבה (ובהחלט לא רק)

הרב שמשון דוד פינקוס זצ"ל היה רב הקהילה החרדית באופקים, וחיבר כ-14 ספרים במוסר והשקפה. לפני שנים נהרג בתאונת דרכים מחרידה יחד עם אשתו ובתו. זהו מכתב (בשינויים קלים) שכתב הרב פינקוס לבחור ישיבה שהתייעץ עמו. יהיו דברים אלו לעילוי נשמתו.

לכבוד הבחור היקר שאיני מכירו, שליט"א

קראתי את מכתבך ולא הגעתי למדרגה כזו שאוכל לתת עצות ולומר לך מה לעשות, אבל אכתוב את מה שנראה לעניות דעתי אחרי התיאור של הדברים שכתבת.

נראה לי שאתה משתדל מאוד בעליה בתורה וביראת שמים, ואתה עושה ככל יכולתך ויצאת ידי חובת השתדלות. עכשיו אתה נמצא בשלב שאתה צריך עזרה מבחוץ. הסיבה לזה היא פשוט מפני שאלו דברים כל כך נשגבים, לזכות לתורה ולחשק פנימי, וככל שתיארת, וזה פשוט למעלה מכוחות אנושיים. ואע"פ שודאי צריך גם השתדלות מצידנו, אבל מגיע רגע שצריך לפנות לעזרה מבחוץ. על כן אני אתן לך שם וכתובת, שאליו תפנה והוא יעזור לך. קוראים לו ה' יתברך.

הוא חזק מאוד, שבאמת הוא ברא הכל, ואני יודע בסוד שהוא גם אוהב אותך באופן אישי, והוא מחכה בכליון עינים שתפנה אליו. אין בעיה למצוא את הכתובת שלו יתברך, שהוא נמצא בכל מקום, כפשוטו, וגם ברגע זה שאתה קורא את המכתב אתה יכול לפנות אליו. אני כותב זאת, מפני שהרבה חושבים שהפנייה לה' היא עניין של "עשיית מצוה" או של "חיפוש מדרגות גבוהות". כל זה נכון אבל אינו העיקר - העיקר הוא שהקב"ה אישיות ברורה חי וקיים, שאפשר לתפוס איתו קשר אישי, ומעולם לא התאכזב מי שעשה כך.

וככל שהדבר יותר פשוט ופרקטי הוא יותר טוב ויותר מועיל, והעיקר שיהא קשר אישי פשוט: לספר לו על הבעיה שלך, ולבקש ממנו עוד פעם ועוד פעם. מי שיתן לך עצה אחרת, חבל על ההשתדלות, תלך ישר למי שיכול לעזור באמת, ותתפוס אותו ואל תעזוב אותו, "אל תתני דמי לו" עד שתשיג את כל מה שלבך חפץ. החותם בכבוד גדול לבן תורה המחפש באמת, ורק חבל שאינו יודע היכן לחפש, שמשון דוד פינקוס

2. מכתב עידוד וחיזוק - מאת הרב יצחק הוטנר

[מתוך "פחד יצחק-איגרות ומכתבים"]

אהובי וחביבי, שלום וברכה!

מכתבך הגיע לידי, ודבריך הגיעו ללבי.

דע לך חביבי כי עצם מכתבך מתנגד הוא לכל התיאורים הנמצאים בו. והנני בזה להסביר לך תוכן משפט זה.

רעה חולה היא אצלנו שכאשר מתעסקים אנו בצדדי השלמות של גדולינו, הננו מטפלים בסיכום האחרון של מעלתם. מספרים אנו על דרכי השלמות שלהם, בשעה שאנחנו מדלגים על המאבק הפנימי שהתחולל בנפשם.

הרושם של שיחתנו על הגדולים מתקבל כאילו יצאו מתחת יד היוצר בקומתם ובצביונם. (למשל) הכל משוחחים, מתפעלים ומרימים על נס את טהרת הלשון של בעל החפץ חיים זצ"ל, אבל מי יודע מן כל המלחמות, המאבקים, המכשולים, הנפילות והנסיגות לאחור שמצא החפץ חיים בדרך המלחמה שלו עם יצרו הרע - משל אחד מני אלף. ודי לנבון שכמותך לדון מן הפרט אל הכלל.

התוצאה מזה היא כשנער בעל רוח, בעל שאיפה, בעל תסיסה מוצא בעצמו מכשולים, נפילות, ירידות, הרי הוא דומה בעיניו כבלתי "שתול בבית השם". שלפי דימונות של נער זה, להיות שתול בבית השם, פירושו הוא לשבת בשלוות נפש על נאות דשא של מי מנוחות וליהנות מיצרו הטוב כדרך שצדיקים נהנים מזיו השכינה שעטרוניהם בראשיהם במסיבת גן עדן, ולאידך גיסא, לא להיות מרוגז מסערת היצר על דרך הכתוב של "במתים חופשי" (תהלים פח,ו).

אבל דע לך, חביבי, ששורש נשמתך הוא לא השלוה של היצר הטוב, אלא דווקא מלחמתו של היצר הטוב. ומכתבך היקר הנלבב מעיד כמאה עדים כי אכן לוחם נאמן אתה בצבאותיו של היצר הטוב.

באנגלית אומרים: Lose a battle and win the war (הפסד קרב, ותנצח במלחמה). בודאי שהנך נכשל ועומד להיות נכשל (אין בזה משום פתיחת פה לשטן), ובכמה מערכות תיפול שדוד. אבל אני מבטיח לך שלאחר הפסד כל מערכות תצא מן המלחמה כשזר על ראשך, והטרף החד מפרפר בין שיניך.

Lose battles but win the war. החכם מכל אדם אומר "שבע יפול צדיק וקם", והטיפשים חושבים כי כוונתו בדרך רבותא: אף על פי ששבע יפול צדיק, מכל מקום הוא קם. אבל החכמים יודעים היטב שהכוונה היא שמהות הקימה של הצדיק היא

ה"שבע הנפילות" שלו. "וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאוד". טוב זה יצר טוב, מאוד זה יצר הרע.

אהובי, הנני לוחץ אותך אל לבבי, ולוחש באוזנך, כי אילו היה מכתבך מספר לי אודות המצוות והמעשים טובים שלך הייתי אומר שקיבלתי ממך מכתב טוב. עכשיו שמכתבך מספר על דבר ירידות ונפילות ומכשולים, הנני אומר שקיבלתי ממך מכתב טוב מאוד. רוחך סוערת לקראת השאיפה להיות גדול. בבקשה ממך, אל תצייר בנפשך גדלותם של גדולי עולם שהם ויצרם הטוב בבחינת חד הוא. לאומת זאת צייר גדלותם של גדולי עולם באותיות של מלחמה נוראה עם כל הנטיות השפלות והנמוכות. ובזמן שהנך מרגיש בקרבך סערת היצר, דע לך שבזה אתה מתדמה אל הגדולים הרבה יותר מאשר בשעה שאתה נמצא במנוחה שלימה שאתה רוצה בה. דווקא באותם המקומות שהנך מוצא בעצמך הירידות הכי מרובות, דווקא באותם המקומות עומד הנך להיות כלי להצטיינות של כבוד שמיים.

אינך רוצה לגנוב את דעתי, שאחשוב עליך שהנך בקו הטוב בעוד שבאמת שהנך כך וכך, ועוד כך ושבע פעמים כך. ואני מה לי לכל השבע פעמים הללו. בשבילי עובדת היסוד היא שבמשך החורף העבר רכשת לך ידיעה הגונה בהלכות נזקי ממון. חזרת כמה פעמים על המסכת שלמדת. לא תכחיש את זה, זו היא העובדה המכריעה. בעובדה זו גנוז סוד הניצחון במאבק היצרים שלך.

הנך כותב: "לעולם לא אשכח הרצון שהיה בי להצליח ולעלות מחיל אל חיל, אבל חבל כבר אבדה תקוותי". אינני יודע כיצד אתה מעיז פנים להכחיש מציאות חיה, האם אתה לא עלית מחיל אל חיל מאותו זמן שנכנסת לבית המדרש!?

מכיר אני אותך שאינך בעל העזה כזה, שלא שהם הם הדברים: אם מוצא אתה בעצמך שיצרך הרע מתגבר עליך, הנך חושב בטיפשות ובתמימות שכבר אבדה תקוותך. דברייך פשוט מביאים לידי גיחוך. משתתף אני בסבלך הרע, אבל הסבל הזה הוא הוא הרחם של הגדלות. ראיתי את פניך בשעת עיון בהלכה. ראיתי את פניך בשעת הקשבה לשיעורים. ראיתי את פניך בליל שביעי של פסח. האותיות החרותות על פניך בשעות הנ"ל הן אותיות של "סוף הכבוד לבוא". אין שביל הכבוד

מתפתל דרך מישור: שביל הכבוד עובר מסתובב כנחש עלי דרך וכשפיפון עלי אורח.
ארסו של נחש בקרבך? – הוא ישופך עקב ואתה תשופנו ראש.

מצאתי לנכון להציע לך דברים הללו במכתב. הכוונה היא לתת לך יכולת להזדקק
להם מדי פעם בפעם. מובן מאליו שמפאת זה לא היתה לי הכוונה אלא להקו הכללי.
בנוגע לנקודות פרטיות, בזה יפה כוחו של הדיבור החי פנים אל פנים.

אתה הוא השתול בבית השם !

בהשתתפות בסבלך, בביטחון בניצחונך, בתפילה להצלחתך

יצחק הוטנר.

נ.ב. עכשיו הנך מבין את המשפט הראשון של המכתב, כי עצם מכתבך מנוגד הוא
לכל התיאורים הנמצאים בו.